

QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTI VA IMPORTIDA NARX ELASTIKLIGINING AHAMIYATI

*Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
To‘rtko‘l fakulteti Iqtisodiyot yo‘nalishi
2-bosqich talabasi
Egamberganova Xolida Umrbek qizi*

Annotatsiya: Mazkur tezisda qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksporti va importida narx elastikligining iqtisodiy ahamiyati tahlil qilinadi. Narx elastikligi orqali talab va taklifning o‘zgarishi, xalqaro savdoda raqobatbardoshlik, eksport tushumlari va import hajmiga ta’sir etuvchi omillar o‘rganiladi. Shuningdek, narx elastikligining yuqori yoki past bo‘lishi mamlakat iqtisodiyotiga qanday ta’sir ko‘rsatishi ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so‘zlar: narx elastikligi, eksport, import, qishloq xo‘jaligi, talab, taklif, xalqaro savdo, raqobatbardoshlik, iqtisodiy samaradorlik

Abstract: This thesis analyzes the economic significance of price elasticity in the export and import of agricultural products. The factors affecting the change in demand and supply through price elasticity, competitiveness in international trade, export revenues and import volumes are studied. It also sheds light on the scientific basis on how high or low price elasticity affects the country's economy.

Keywords: price elasticity, export, import, agriculture, demand, supply, international trade, competitiveness, economic efficiency

Аннотация: В данной работе анализируется экономическое значение ценовой эластичности спроса и предложения в экспорте и импорте сельскохозяйственной продукции. Изучаются факторы, влияющие на изменение спроса и предложения через ценовую эластичность, конкурентоспособность в международной торговле, экспортные доходы и объемы импорта. Также рассматривается научная основа того, как высокая или низкая ценовая эластичность влияет на экономику страны.

Ключевые слова: ценовая эластичность, экспорт, импорт, сельское хозяйство, спрос, предложение, международная торговля, конкурентоспособность, экономическая эффективность.

Bugungi globallashuv sharoitida qishloq xo‘jaligi mahsulotlari xalqaro savdoning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlar uchun ushbu soha eksport daromadlarining asosiy manbai hisoblanadi. Shu bilan birga, import orqali ichki bozorni zarur oziq-ovqat mahsulotlari bilan ta’minlash ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Narx elastikligi esa iqtisodiy kategoriyalardan biri bo‘lib, u mahsulot narxining o‘zgarishiga nisbatan talab yoki taklif hajmining qanchalik sezgir ekanligini ifodalaydi. Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bozorida narx elastikligi o‘ziga xos xususiyatlarga ega, chunki bu mahsulotlar ko‘pincha tabiiy omillarga bog‘liq va zaruriy iste‘mol tovarlari hisoblanadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: Narx elastikligi tushunchasi iqtisodiyot fanida keng o‘rganilgan bo‘lib, klassik va zamonaviy iqtisodchilar tomonidan turli jihatlari yoritilgan. Iqtisodiy nazariyada talab elastikligi asosan iste‘molchilarning narx o‘zgarishiga reaksiyasini ifodalasa, taklif elastikligi ishlab chiqaruvchilarning narxga moslashuvini ko‘rsatadi.

Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, bu turdagi mahsulotlar odatda past elastiklikka ega bo‘ladi. Sababi, oziq-ovqat mahsulotlari inson hayoti uchun zarur bo‘lib, narx oshgan taqdirda ham talab keskin kamaymaydi.

Boshqa tomondan, ayrim eksport mahsulotlari (masalan, paxta, meva-sabzavotlar) xalqaro bozorda raqobatga bog‘liq bo‘lgani sababli ularning narx elastikligi yuqori bo‘lishi mumkin. Bu esa narx siyosatini to‘g‘ri belgilash zaruratini keltirib chiqaradi.

Tadqiqot metodologiyasi: Mazkur tezisda quyidagi ilmiy usullardan foydalanildi:

- tahlil va sintez usuli;
- solishtirma tahlil;
- statistik ma‘lumotlarni o‘rganish;
- mantiqiy umumlashtirish.

Narx elastikligini aniqlashda talab va taklif funksiyalarining o‘zgarishi, eksport-import hajmlari hamda narx dinamikasi o‘rganildi. Shuningdek, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bozoridagi o‘ziga xos xususiyatlar inobatga olindi.

Tahlil va natijalar: Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksporti va importida narx elastikligi bir necha muhim jihatlarda namoyon bo‘ladi:

Eksport hajmiga ta‘siri. Agar mahsulotning narx elastikligi yuqori bo‘lsa, narxning biroz pasayishi eksport hajmini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Bu ayniqsa meva-sabzavot va qayta ishlangan mahsulotlar uchun dolzarbdir. Aksincha, past elastiklik sharoitida narx o‘zgarishi eksport hajmiga katta ta‘sir ko‘rsatmaydi.

Import hajmiga ta‘siri. Agar ichki bozorda narxlar oshsa va import qilinadigan mahsulotlar arzonroq bo‘lsa, yuqori elastiklik sharoitida import hajmi tez oshadi. Bu esa mahalliy ishlab chiqaruvchilarga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Daromadga ta‘siri. Narx elastikligi eksport tushumlarini belgilashda muhim rol o‘ynaydi. Agar talab noelastik bo‘lsa, narxni oshirish orqali umumiy daromadni

ko‘paytirish mumkin. Elastik talab sharoitida esa aksincha, narxni pasaytirish orqali umumiy tushum oshiriladi.¹

Raqobatbardoshlik. Xalqaro bozorda yuqori elastiklikka ega mahsulotlar uchun narx siyosati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Narxning ozgina o‘zgarishi ham bozor ulushining kamayishiga olib kelishi mumkin.

Xulosa va takliflar: Yuqoridagi tahlillar asosida quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

- Narx elastikligi qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksport-import siyosatini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.
- Past elastiklikka ega mahsulotlar (asosiy oziq-ovqatlar) uchun narx siyosati ehtiyotkorlik bilan olib borilishi lozim.
- Yuqori elastiklikka ega mahsulotlar eksportida raqobatbardosh narxlar belgilash zarur.
- Importni tartibga solishda ichki ishlab chiqaruvchilarni himoya qiluvchi mexanizmlarni qo‘llash muhimdir.

Takliflar:

- Qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bo‘yicha elastiklik ko‘rsatkichlarini muntazam tahlil qilish;
- Eksport strategiyasida differensial narx siyosatini qo‘llash;
- Mahalliy ishlab chiqarishni qo‘llab-quvvatlash orqali importga qaramlikni kamaytirish;
- Bozor infratuzilmasini rivojlantirish orqali narx barqarorligini ta‘minlash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Abdug‘aniyev A.A. "Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti" — Toshkent: "Iqtisodiyot" — 2020.
2. Karimov I.A. "O‘zbekiston iqtisodiy islohotlari" — Toshkent: "O‘zbekiston" — 2015.
3. Mankiw N.G. "Principles of Economics" — New York: "Cengage Learning" — 2018.
4. Pindyk R.S., Rubinfeld D.L. "Microeconomics" — Boston: "Pearson" — 2017.
5. Samuelson P.A., Nordhaus W.D. "Economics" — New York: "McGraw-Hill" — 2010.
6. Todaro M.P., Smith S.C. "Economic Development" — Boston: "Pearson" — 2015.